

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo

**ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI IN
ODGOVORNOST TRENERJA PRI
ŠPORTNEM PLEZANJU**

Mentor: dr. Andrej Friedl
Lektorica: Barbara Udrih, prof. slov.

Kandidatka: Tjaša Kosič

Kranj, april 2018

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju dr. Andreju Friedlu za vso strokovno pomoč in nasvete pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi lektorici Barbari Udrih, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

Posebna zahvala gre mojim staršem, sestri in prijateljem za vso moralno podporo med študijem.

IZJAVA

»Študentka Tjaša Kosič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Andreja Friedla.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne: _____

Podpis: _____

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava aktualno problematiko zagotavljanja varnosti in odgovornosti trenerja pri plezalnem športu, ki je danes v velikem vzponu. Ne le v gorah, vedno več je tudi plezanja v športnih dvoranah na umetnih plezalnih stenah, kjer se udeleženci naučijo osnov pravilnega in varnega plezanja. Plezanje je zanimivo, vznemirljivo, varno, pa tudi cenovno ugodno. Lahko pa kaj hitro postane smrtno nevarno, če se upravljavec plezalne stene, trener ali udeleženec ne držijo pravil, ki vsebujejo varnostne standarde. V diplomski nalogi ovržemo hipotezo, da je za nastale poškodbe udeležencev vadbe na plezališču vedno odgovoren trener oz. športni klub, ki izvaja vadbo. Ugotovimo namreč, da plezalni šport po svoji naravi ne predstavlja t. i. nevarne dejavnosti v pravnem smislu, za katero bi po pravilih o odškodninski odgovornosti prišla v poštev objektivna odgovornost trenerja ali kluba za poškodbe plezalcev, to je odgovornost ne glede na krivdo. Nesreča pri plezanju se presoja po načelu krivdne odgovornosti trenerja in morebitne sokrivde udeleženca vadbe tako, da se ugotavlja, če so bila upoštevana strokovna pravila plezalnega športa. Kadar v primeru nesreče ni mogoče ugotoviti krivdnega ravnanja (npr. zaradi odlomljene skale v naravnem plezališču), gre za uresničitev naključne nezakrivljene nevarnosti kot višje sile. Analiza primerov nesreč pokaže, kako pomembno je zagotavljanje varnosti z upoštevanjem pravil plezanja. Klubom in športnoplezalnim centrom priporočamo, da se pred tožbami zavarujejo tudi s podpisano izjavo udeležencev o poznavanju pravil varnega plezanja.

KLJUČNE BESEDE:

- športno plezanje,
- inštruktor športnega plezanja,
- varnost pri športnem plezanju,
- odškodninska odgovornost.

ABSTRACT

The graduation thesis examines current issues in ensuring safety and accountability of the coach in sport climbing which is currently on the rise. There is an increase in not only outdoor sport climbing but also indoor sport climbing on climbing walls where participants learn the basics of correct and safe climbing. The sport is interesting, exciting, safe and also financially accessible. However, the activity can rapidly become dangerous if safety standards are not applied by the climbing wall operator, the coach or the participant. The thesis disproves the hypothesis that the coach or the club are always liable for participants' injuries on site. Sport climbing in its nature does not represent the so-called dangerous activity in a legal sense where strict liability (regardless of fault) shall be applied to the coach or the club in case of a climber's injury. In case of a climbing accident liability is judged on the basis of whether all the safety standards and other professional rules of sport climbing have been applied by the coach and the participant. Should the fault not be established (for example a broken rock when climbing outdoors), it is considered as an act of a force majeure. Accident analysis indicates the importance of ensuring safety and abiding by the rules of climbing. It is recommended that clubs and sport climbing centers have their participants sign a declaration stating they know the rules of safety in sport climbing in order to avoid lawsuit.

KEYWORDS:

- sport climbing,
- sport climbing coach,
- sport climbing safety,
- liability.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema	1
1.2	Cilji naloge	1
1.3	Predpostavke in omejitve	2
1.4	Metode dela	2
2	ŠPORTNO PLEZANJE	3
2.1	Razvoj športnega plezanja	3
2.2	Zvrsti športnega plezanja	3
2.2.1	Balvansko športno plezanje	3
2.2.2	Težavnostno športno plezanje	4
2.2.3	Hitrostno športno plezanje	4
2.3	Športno plezanje v različnih okoljih	4
2.3.1	Športno plezanje v naravnih plezališčih	4
2.3.2	Športno plezanje na umetni plezalni steni	4
2.4	Oblike športnega plezanja	5
2.4.1	Tekmovalno športno plezanje	5
2.4.2	Ljubiteljsko športno plezanje	5
2.5	Pravila varnega športnega plezanja	5
2.6	Trening športnega plezanja	7
2.7	Poškodbe pri športnem plezanju	7
3	ORGANIZIRANOST ŠPORTNEGA PLEZANJA	7
3.1	Inštruktor športnega plezanja 1	8
3.1.1	Usposabljanje inštruktorjev športnega plezanja 1 in pridobljene kompetence	8
3.1.2	Naloge inštruktorja športnega plezanja 1	9
4	ETIČNA MERILA IN PRAVNA PODLAGA PRI ŠPORTNEM PLEZANJU	10
4.1	Etični kodeks slovenskih športnih plezalcev	10
4.2	Tirolska deklaracija o gorskih športih	10
4.3	ODŠKODNINSKA odgovornost pri ŠPORTNEM PLEZANJU	11
4.3.1	Temeljne predpostavke odškodninske obveznosti	11
5	NAČRTOVANJE PLEZALNEGA DOGODKA	16
5.1	Udeleženci	16
5.2	Območje	17
5.3	Oprema	17

5.4	Kader	18
5.5	Vodja dogodka	18
5.6	Zdravstveno zavarovanje v primeru nezgode	19
6	PRIMERI NESREČ V TUJINI IN UKREPANJE	19
6.1	NAJPOGOSTEJŠE PLEZALNE NESREČE	19
6.2	PRIMERI PRAKSE IZ TUJINE	21
6.2.1	Belgija	21
6.2.2	Francija	22
6.2.3	Nizozemska.....	22
6.2.4	Španija	23
6.2.5	Združeno kraljestvo	23
6.2.6	Združene države Amerike	24
7	PRIMERI HIPOTETIČNIH NESREČ PRI ŠPORTNEM PLEZANJU IN NJIHOVA ANALIZA.....	25
7.1	1. PRIMER – KLIC NA 112 IN PRIHOD POLICIJE.....	26
7.1.1	Analiza 1. primera	27
7.2	2. PRIMER – KAČA	28
7.2.1	Analiza 2. primera	30
7.3	3. PRIMER – POŠKODBA NA TEKMI DRŽAVNEGA PRVENSTVA	31
7.3.1	Analiza 3. primera	32
8	SKLEP	33
	LITERATURA IN VIRI	35

KAZALO SLIK

Slika 1: Obvezna oprema športnega plezalca za udejstvovanje v naravi.....	18
Slika 2: Ključen pripomoček pri plezanju je plezalna vrv, za katero je odgovoren vodja. Slika prikazuje primerno in neprimerno plezalno vrv	19
Slika 3: Na označenih mestih dobro vidne poškodbe plezalnih vponk.....	21
Slika 4: Plezalna pasova	24
Slika 5: Prikaz različnih varovalnih pripomočkov, z letnicami prihoda na tržišče.....	25
Slika 6: Prikaz pravilnega (A, B) in nepravilnega (C, D, E) varovanja z Gri- Gri varovalnim pripomočkom	27
Slika 7: Primer kompleta prve pomoči.....	29

KRATICE IN AKRONIMI

KZ:	Kazenski zakonik
RS:	Republika Slovenija
IŠP1:	Inštruktor športnega plezanja 1
ZDA:	Združene države Amerike
KŠP:	Komisija za športno plezanje
PZS:	Planinska zveza Slovenije
UIAA:	Mednarodna zveza gorniških in plezalnih organizacij
IFSC:	Mednarodna zveza za športno plezanje
Ur. l. RS:	Uradni list Republike Slovenije
OZ:	Obligacijski zakonik
ZKP:	Zakon o kazenskem postopku
IRCC:	InterRegional Climbing Cup

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

Športno plezanje je v velikem vzponu. Vedno več je plezanja tudi v športnih dvoranah na umetnih plezalnih stenah, kjer se udeleženci naučijo osnov pravilnega in varnega plezanja. Gre za cenovno razmeroma ugoden šport, ki je finančno dostopen skoraj vsakemu, saj zahteva le plezalni pas in primerno plezalno obutev, ob tem pa ponuja zanimivo, vznemirljivo in ob upoštevanju pravil varno športno aktivnost.

V diplomski nalogi bomo kot problem proučevali vprašanje odgovornosti trenerja za nesreče pri plezanju. Trener plezanja nastopa kot izvajalec določene strokovne dejavnosti, za katero se zahtevajo posebna znanja in izkušnje. Pri izvajanju vadbe mora zato po obligacijskem pravu upoštevati strožji standard skrbnosti dobrega strokovnjaka, to je ravnati po pravilih plezalne stroke in po običajih, ki so se razvili v tem športu. V nalogi želimo ob obravnavi strokovnih pravil in primerov plezalne vadbe zavrniti hipotezo, da naj bi bil za nesrečo udeleženca plezalne vadbe odgovoren trener (in klub oz. plezalni center, ki ga je angažiral) že po načelu objektivne odgovornosti. To bi zmotno pomenilo, da naj bi bil plezalni šport po svoji naravi v pravnem smislu t. i. nevarna dejavnost, za katero je njen izvajalec odgovoren objektivno – ne glede na krivdo. V sklepnem delu naloge želimo potrditi hipotezo, da je športno plezanje ob upoštevanju pravil varen šport in je nesreča, razen v izjemnih naključnih primerih, vedno povezana s krivdo odgovornostjo trenerja in morebitno sokrivdo udeleženca vadbe, ker niso bila upoštevana pravila in običaji plezanja.

1.2 CILJI NALOGE

V diplomski nalogi želimo v prvi vrsti opozoriti na velik pomen doslednega zagotavljanja varnosti pri športnem plezanju z upoštevanjem pravil in varnostnih standardov plezalnega športa, saj je njihova kršitev lahko smrtno nevarna.

Izhajajoč iz prikaza pravil športnega plezanja, praktičnega dela v športnoplezalnem odseku ter na podlagi analize primerov nesreč bo cilj naloge prispevati k zmanjšanju športnih nesreč pri plezanju z ozaveščanjem glede rizikov, ki jih prinaša neupoštevanje pravil.

S tem bo naš cilj tudi prispevati k nadaljnji popularizaciji tega atraktivnega in varnega športa.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

V diplomski nalogi bomo kot že rečeno poskusili zavrniti osrednjo hipotezo, da je za poškodbo pri vadbi športnega plezanja praktično vedno odgovoren trener oz. plezalno društvo kot pri objektivni odgovornosti za nevarno dejavnost. Omejitve pri nalogi predstavlja pomanjkanje virov, saj gre pri nas za dokaj neraziskano področje in tudi ni posebnih zbirk s podatki o tožbah zoper trenerje športnega plezanja in upravljavce športnoplezalnih objektov. V veliko pomoč nam bo zbirka o nesrečah in rešenih sodnih primerih na uradni strani International Climbing and Mountaineering Federation (UIAA), kjer so obravnavane različne vrste poškodb z različnimi odgovornostmi.

1.4 METODE DELA

Diplomska naloga bo sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu bomo predstavili športno plezanje in z njim povezana pravna izhodišča o odškodninski odgovornosti. Pri tem bomo uporabili deskriptivno (opisno) metodo. Kot osnovo bomo uporabili zlasti spoznanja tistih avtorjev, ki so svoje delo podrobneje predstavili v strokovni literaturi in na svetovnem spletu informacij. Iz literature bomo povzeli bistvene elemente razvoja športnega plezanja, predstavili pravila varnega plezanja, se osredotočili na trening športnega plezalca in navedli, na kaj vse moramo biti pozorni, da preprečimo poškodbe. Iz strokovne literature in predpisov bomo povzeli, kako pridobiti naziv inštruktor športnega plezanja 1 in kakšne so njegove obveznosti in odgovornosti.

Z analitično metodo bomo v empiričnem delu prikazali, kako poteka trening športnega plezanja in na kaj vse mora biti organizator inštruktor pozoren, če želi upoštevati pravila varnega plezanja. Analizirali bomo tudi praktične primere nesreč v drugih državah, ki bodo opozorile na pogoste kršitve pravil varnega plezanja. Tem primerom bomo dodali tudi hipotetične primere, ki si jih lahko zamislimo na podlagi dolgoletnih lastnih izkušenj pri športnem plezanju.

Na koncu bomo v sklepu podali zaključke kot sintezo ugotovitev in priporočil v luči problema proučevanja, hipotez in ciljev te diplomske naloge.

2 ŠPORTNO PLEZANJE

2.1 RAZVOJ ŠPORTNEGA PLEZANJA

Športno plezanje izvira iz ZDA, natančneje iz yosemitske doline, kjer se je nekje od leta 1950 naprej uporabljal izraz »free climbing« (v prevodu prosto plezanje). Termin prosto plezanje označuje premagovanje plezalnih težav s pomočjo lastnega telesa, brez dodatne pomoči tehnoloških pripomočkov – le-ti so namenjeni zgolj lastni varnosti. V Evropo se je prosto plezanje razširilo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Po začetku opremljanja plezalnih smeri s svedrovci¹ je plezanje doživelo pravi razcvet, saj je to predstavljalo velik skok naprej glede varnosti. Tudi težje smeri so s tem postale bolj privlačne za plezalce. V tem obdobju se prvič pojavi termin športno plezanje, ki povzema različne oblike prostega plezanja, s poudarkom na varnosti (Klofutar, 2013).

Za začetnika prostega plezanja v Sloveniji štejemo Iztoka Tomazina in Boruta Berganta. Leta 1978 sta v ZDA spoznala prosto plezalno etiko in jo razširila tudi pri nas. Idejo prostega plezanja je razširil predvsem Iztok Tomazin. Tudi sam je preplezal nekaj težkih smeri. V osemdesetih letih 20. stoletja je doživelo športno plezanje največji prodor z vodilnimi plezalci Tadejem Slabetom in Srečkom Rehbergerjem pri moških in Lidijo Painkiher pri ženskah. Slovenija je dosegla sam svetovni vrh v težavnosti, ko je Slabe leta 1992 preplezal smer z naslovom Za staro kolo in majhnega psa z oceno 8c+². Pri ženskah smo dosegli svetovni vrh pet let pozneje, ko je leta 1997 Martina Čufar preplezala smer z oceno 8b+ (Klofutar, 2013).

2.2 ZVRSTI ŠPORTNEGA PLEZANJA

V grobem ločimo tri oblike športnega plezanja, in sicer balvansko športno plezanje, težavnostno športno plezanje in hitrostno športno plezanje. Razlikujejo se glede na način varovanja in cilj posameznega plezalnega problema.

2.2.1 Balvansko športno plezanje

Balvansko športno plezanje označuje plezalni problem v dolžini od 5 do 10 gibov in ne presega višine 4 metrov. Varovanje je zagotovljeno z blazinami. Poudarek je

¹Svedrovec – specialni skalni klin, za pritrditev katerega v steno izvrtamo luknjo in ga uvijemo vanjo. Uporablja se na mestih, kjer ni moč zabiti običajnega klina. (Wikipedia 2017)

²Ocene težavnosti plezalnih smeri so podrobneje opisane v poglavju Športno plezanje v naravnem plezališču.

predvsem na moči in gibljivosti, vedno bolj pomembno je tudi obvladovanje težišča in domišljija plezalca za reševanje plezalnega problema (Schöffl et al., 2010).

2.2.2 Težavnostno športno plezanje

Težavnostno športno plezanje obsega plezalni problem v dolžini nekje od 25 do 40 gibov do višine 15 metrov na umetni plezalni steni in do 30 metrov v naravnem plezališču. Varovanje je urejeno preko vrvi in soplezalca. Ključnega pomena v sklopu težavnostnega športnega plezanja je vzdržljivost plezalca (Schöffl et al., 2010).

2.2.3 Hitrostno športno plezanje

Hitrostno športno plezanje obsega plezanje dveh relativno lažjih smeri z do 15 gibi, katerega cilj je čim hitrejši vzpon na vrh smeri. Varnost je enako kot pri težavnostnem športnem plezanju zagotovljena z vrvjo in varovanjem soplezalca. Izjemnega pomena sta hitrost in vzdržljivost plezalca, saj po izvedbi kvalifikacij sledijo izločilni boji od šestnajstine finala do finalnega boja – od kvalifikacij do finala to znaša 12 preplezanih smeri (Schöffl et al., 2010).

2.3 ŠPORTNO PLEZANJE V RAZLIČNIH OKOLJIH

2.3.1 Športno plezanje v naravnih plezališčih

Naravno plezališče je definirano kot športni objekt v naravi, ki ima prost in brezplačen dostop in uporabo. Zaradi opisanega je to idealen prostor za ukvarjanje s športnim plezanjem, še posebej, kadar je vreme primerno – toplo in sončno. V Sloveniji imamo veliko naravnih plezališč, ki so ustrezno varnostno opremljena in ponujajo raznolike terene in težavnosti športnoplezalnih smeri. Nekatera so zaradi lažjega dostopa in lažjih smeri bolj primerna za družine in so zato tudi med bolj obiskanimi, spet druga ponujajo težje smeri in so obiskana bolj poredko in s strani profesionalnih športnih plezalcev. Pri nas so najbolj poznana naravna plezališča Črni Kal, Osp, Mišja peč, Kotečnik (Plezanje.net, 2008).

2.3.2 Športno plezanje na umetni plezalni steni

Predvsem v zimskem času, ko je možnost obiska naravnih plezališč onemogočena, morda z izjemo pri obalnih naravnih plezališčih, se večina treningov izvede na umetnih plezalnih stenah, malih in velikih. Na področju Slovenije imamo relativno veliko število velikih umetnih plezalnih sten, med katerimi je zagotovo najbolj znana kranjska umetna plezalna stena, na kateri se vsako leto pomerijo tudi tekmovalci z vsega sveta na zaključku svetovnega pokala. Ostale večje plezalne stene se

nahajajo še v Škofji Loki, Ljubljani, Tržiču, Šmartnem pri Litiji, Slovenski Bistrici. Plezalni centri z malimi plezalnimi stenami pa se nahajajo v Kopru (naš največji), Ljubljani in Mariboru.

2.4 OBLIKE ŠPORTNEGA PLEZANJA

2.4.1 Tekmovalno športno plezanje

Izjemni uspehi slovenskih plezalcev v zgodovini so izjemno popularizirali športno plezanje. Že kar nekaj let Slovenci kraljujejo v težavnostnem športnem plezanju – Martina Čufar, Natalija Gros, Mina Markovič, Janja Garnbret, Domen Škofic. Vedno več mladih se odloča za tekmovalno športno plezanje z željo, da tudi oni nekoč posežejo po najvišjih odličjih, še posebno sedaj, ko bo leta 2020 športno plezanje prvič predstavljeno na letnih olimpijskih igrah v Tokiu na Japonskem.

Zaželeno je, da se tekmovalec v mlajših letih seznani s pravilno tehniko športnega plezanja, na kateri se kasneje gradi in dodaja tudi moč in vzdržljivost. Velikega pomena pri športnem plezanju je, kot pri vsakem športu, motivacija tekmovalca. V kolikor ni zadostne motivacije in želje po napredku, tudi rezultati ne bodo odlični, kljub skrbno načrtovanemu treningu. Ob veliki želji po uspehu ne smemo pozabiti na zdravje tekmovalca, da ne pride do t. i. pretreniranja (Perko in Pišot, 2014).

2.4.2 Ljubiteljsko športno plezanje

Vedno bolj je športno plezanje priljubljeno kot občasna rekreativna dejavnost. Ima veliko koristi za gibalni sistem in z njim se praktično lahko, ob zadostnem poznavanju varnega plezanja, ukvarjajo skoraj vsi. Prav tako je cenovno dostopen. Študije so pokazale korist v primeru bolečin v predelu križa v plezanju na 12° naklonu, kjer se aktivirajo notranje trebušne mišice in je zato primerno tudi za ljudi z bolečinami v križu (Schinhan et al, 2016).

2.5 PRAVILA VARNEGA ŠPORTNEGA PLEZANJA

Športno plezanje ob upoštevanju varnostnih predpisov s strani IFSC (International Federation of Sport Climbing) in proizvajalcev opreme sodi med varne športe.

Predpisi zajemajo mednarodno certificirano in atestirano opremo, ki nosi oznako UIAA (International Climbing and Mountaineering Federation) ali CE (Conformité Européenne - evropska skladnost) ter pravilno izvedene postopke. UIAA že od leta 1960 razvija varnostne oznake (UIAA Safety Labels) in druge povezane mednarodne standarde varne plezalne in gorniške opreme ter trenutno akreditira preko 2000 varnostnih oznak za več kot 70 proizvajalcev v svetu.

Plezalna oprema, ki prispeva levji delež k varnosti, ne sme biti izpostavljena škodljivim dejavnikom okolja (izjemna vročina, pretirana vlažnost, udarci). Pred vsako uporabo se oprema pregleda in se v primeru tudi najmanjše pomanjkljivosti ali s pretiranimi znaki uporabe ne uporabi in se zavrže.

Drugi del varnega plezanja predstavlja človeški faktor, ki je zaradi določenega vedno prisotnega stresa in nepozornosti v steni največkrat razlog za neljubi dogodek v smislu varnosti.

Športno plezanje se je razvilo kot organizirana dejavnost, kot stroka, ki vključuje izobraževanje trenerjev oz. inštruktorjev športnega plezanja in novincev na podlagi strokovnih pravil, ki jih je razvila mednarodna plezalna praksa pod okriljem raznih plezalnih združenj in klubov.

Pri nas se s področjem plezalnega športa posebej ukvarja Komisija za športno plezanje (KŠP) pri Planinski zvezi Slovenije, ki na podlagi Pravilnika o vzgoji in izobraževanju na področju športnega plezanja izvaja licencirane seminarje in izpite za različne nazive športnih plezalcev, za vaditelje, inštruktorje in trenerje.

V izogib nesrečam je potrebno pri plezanju upoštevati pravila, ki se kot mednarodni standardi nanašajo na naslednje sklope varnostnih vidikov:

- navezovanje in dvojno preverjanje;
- pravilna uporaba varovalnih pripomočkov;
- ustrezna komunikacija med plezalcem in varujočim;
- varovanje od zgoraj;
- varovanje plezalca, ki pleza v vodstvu;
- pravilno vpenjanje;
- gibanje plezalca v varni smeri;
- prevezovanje na vrhu smeri;
- spuščanje po vrvi;
- pravilno zaustavljanje padcev.

KŠP je izdala posebno zloženko z naslovom »10 varnostnih pravil športnega plezanja s skicami za strokovno in varno plezanje« (Debevec et. al., 2012).

Za trenerje športnega plezanja je KŠP izdala tudi posebno skripto za poučevanje plezalne tehnike (Jeran, 2007).

Ob ustreznem upoštevanju zgoraj navedenih pravil o opremi in izvajanju plezanja lahko govorimo o varnem plezanju (Klofutar, 2013).

2.6 TRENING ŠPORTNEGA PLEZANJA

Trening športnega plezanja je namenjen koordiniranemu razvijanju motoričnih sposobnosti. Poudarek je na krepitvi celotnega mišično-skeletnega sistema in se ne osredotoča samo na določene mišične skupine. V sklopu celovitega pristopa k treningu športnega plezanja se poslužujemo različnih elementov in sicer: trening za moč, trening za vzdržljivost v moči, trening za vzdržljivost, trening plezalne tehnike, trening za večjo gibljivost, splošna moč in preventivna vadba, kondicijske vaje. Ključnega pomena pri učinkovitem načrtu treninga je tudi vključitev počitka.

Trening naj bi na začetku zajemal ogrevanje, kjer s splošnim ogrevanjem ogrejemo celotno telo, sledi specialno ogrevanje, kjer se osredotočimo na mišične skupine, ki bodo najbolj obremenjene. V glavnem delu treninga izvedemo planirano aktivnost. Za konec sledi še raztezanje mišic po zaključku treninga. S tem pripomoremo k hitrejši regeneraciji in večjemu »izplavljanju« odpadnih produktov, ki so posledica bodisi anaerobnega bodisi aerobnega treninga.

Pri doseganju dobrih rezultatov je ključnega pomena tudi ustrezna ciklizacija treninga športnega plezanja, torej vključevanje treninga za moč/vzdržljivost v moči/vzdržljivosti načrt vadbe in vključevanje dneva za počitek (Čufar, 2003).

2.7 POŠKODBE PRI ŠPORTNEM PLEZANJU

Tako kot pri vsakem športu tudi pri športnem plezanju pride do poškodb. Največkrat so poškodbe omejene na podlaket, ker je ta del pri športnem plezanju najbolj obremenjen. Poškodbe vključujejo natrgane oziroma pretrgane krožne vezi, tetive upogibalk prstov. Poškodbe, ki niso vezane na samo športno plezanje, ampak so posledica padca oz. udarca, npr. pri balvanskem plezanju, so najpogosteje zvin ali zlom gležnja, zlom petnice, izpah ramenskega sklepa. Ob neprimernih pogojih in neupoštevanju varnostnih predpisov lahko pride tudi do hujših zdravstvenih posledic, celo do smrti (Čufar, 2003).

3 ORGANIZIRANOST ŠPORTNEGA PLEZANJA

Športno plezanje je bilo od leta 1988 pa do 2007 pod okriljem Mednarodne zveze gorniških in plezalnih organizacij (UIAA). Od leta 2007 pa je najvišji organ že omenjena Mednarodna zveza za športno plezanje (IFSC), katere najpomembnejše naloge so razvoj tekmovalnega športnega plezanja, organiziranje največjih tekmovanj, borba proti dopingu v športu in promocija plezanja kot zdrave in varne aktivnosti.

V Sloveniji skrbi za izobraževanje strokovnega kadra, promocijo in organizacijo športnega plezanja že omenjena Komisija za športno plezanje (KŠP) v okviru Planinske zveze Slovenije (PZS). Vanjo so na klubskem nivoju vključena društva različnih organizacijskih oblik, ki se ukvarjajo s športnoplezalno dejavnostjo, t. i. športnoplezalni odseki (ŠPO), alpinistični odseki (AO), alpinistične sekcije (AS), plezalni (PK) in alpinistični (AK) klubi, katerih naloga je organizacija tečajev športnega plezanja (podeljevanje naziva »pripravnik športnega plezanja«), organizacija redne tedenske vadbe, taborov in izletov (Klofutar, 2013).

3.1 INŠTRUKTOR ŠPORTNEGA PLEZANJA 1

3.1.1 Usposabljanje inštruktorjev športnega plezanja 1 in pridobljene kompetence

Komisija za športno plezanje je izvajalec in nosilec za vse vrste programov za nazive strokovnih delavcev na področju športnega plezanja v RS. Izvaja tudi licenčne seminarje, ki so obvezni za podaljšanje licence IŠP1 na vsaka 3 leta.

Usposabljanje poteka po smernicah IFSC. Preden lahko posameznik pridobi naziv IŠP1, mora po najnovejših smernicah najprej opraviti izpit za naziv športnega plezalca 1, nato se udeleži seminarjev in izvedbe usposabljanja za pridobitev naziva vaditelj športnega plezanja 1, šele nato se lahko udeleži usposabljanja za pridobitev naziva IŠP1.

Dodatni pogoji, ki jih mora kandidat za IŠP1 izpolnjevati, so:

- biti mora član PZS in član kluba/odseka, registriranega pri KŠP,
- končana najmanj 3-letna poklicna šola,
- dopolnjena starost 21 let,
- najmanj 3 leta plezalnega staža in najmanj 1 leto kot vaditelj športnega plezanja 1,
- preplezano predpisano število in težavnost športnoplezalnih smeri,
- v celoti izpolnjen obrazec »Prijava na seminar za IŠP1«,
- izjava kandidata o zdravstvenem stanju,
- plačana kotizacija.

Za pridobitev naziva IŠP1 mora opraviti izpit, ki je sestavljen iz dveh delov. Teoretični del zajema naslednja poglavja:

- prva pomoč,
- zgodovina in organiziranost športnega plezanja,
- poškodbe pri športnem plezanju in preventiva,
- ureditev plezališč, umetne stene in varstvo narave,
- etični kodeks športnih plezalcev,
- razvoj gibljivosti, ogrevanje, raztezne vaje,
- trening športnih plezalcev (praktične osnove),

- pedagoške in didaktične osnove ter organizacija dela z mladimi,
- osnovna tehnika prostega plezanja,
- oprema športnega plezalca, varovanje in vrvene tehnike pri športnem plezanju.

Praktični del vsebuje sledeče komponente:

- vzpon s sprotnim nameščanjem varovanja v smeri določene težavnosti,
- vozli: osmica, bičev, polbičev, prusikov, podaljševalni, kavbojski, francoski,
- navezovanje in postopki pred začetkom plezanja,
- varovanje soplezalca z različnimi varovalnimi pripomočki in spuščanje soplezalca,
- plezanje v vodstvu, vpenjanje,
- prevezovanje na sidrišču,
- spuščanje po vrvi,
- izdelava varovališča in varovanje,
- samo reševanje,
- tehnika prostega plezanja,
- prva pomoč,
- nevarni vstop,
- manever »Verdon«.

Kompetenci, ki jih IŠP1 pridobi med usposabljanjem, sta usposobljenost in pristojnost za samostojno učenje športnega plezanja v vseh do pol raztežaja dolgih smereh na umetnih stenah in naravnih plezališčih. Prav tako je usposobljen in pristojen za organizacijo, vodenje in izvajanje vseh vrst tečajev športnega plezanja, ki vključujejo plezanje do pol raztežaja dolgih smeri na umetnih stenah in v naravnih plezališčih. Za vse to potrebuje veljavno licenco (KŠP, 2012).

3.1.2 Naloge inštruktorja športnega plezanja 1

IŠP1 skrbi za normalen in optimalen razvoj posameznika v odgovornega športnega plezalca. Izobražuje mlade športne plezalce s poudarkom na varnosti. Njegova dolžnost je, da se stalno izobražuje na področju novih športnoplezalnih pripomočkov in sledi aktualnim smernicam. IŠP1 mora biti zdrav in dober zgled drugim športnim plezalcem.

4 ETIČNA MERILA IN PRAVNA PODLAGA PRI ŠPORTNEM PLEZANJU

Med športnimi plezalci velja etični kodeks, ki je vključen že v začetek izobraževanja športnih plezalcev. Za širšo javnost je v uporabi Tirolska deklaracija o gorskih športih.

4.1 ETIČNI KODEKS SLOVENSКИH ŠPORTNIH PLEZALCEV

Etični kodeks slovenskih plezalcev je sestavljen iz 3 členov in je vključen v gradivo za usposabljanje za naziv športni plezalec 1 (KŠP, 2013). Vsebuje pravila za vse obiskovalce plezališč, za plezalce in za opremljevalce plezalnih poti. Vsem obiskovalcem je zlasti namenjeno pravilo, naj ne obiskujejo sten v času prepovedi plezanja, plezalcem pa so namenjena pravila, naj upoštevajo vsa pravila plezalne stroke, ki so še posebej prilagojena določenim plezališčem, in naj imajo ustrezno opremo. Važno pravilo je npr., da v obstoječih smereh ne spreminjajo razčlemb, omogočijo vzpon v smeri tudi drugim plezalcem, čeprav se sami v njej intenzivno preizkušajo idr. Opremljevalci plezalnih poti pa morajo upoštevati naslednja pravila: ne opremljajo smeri preblizu druge, obstoječo smer prekrizajo le izjemoma po posvetu z avtorjem, nikoli ne opremljajo smeri v območju obstoječe neopremljene smeri idr.

4.2 TIROLSKA DEKLARACIJA O GORSKIH ŠPORTIH

8. septembra 2002 so številni najuglednejši alpinisti, politiki in predstavniki gorniških združenj v Innsbrucku na Tirolskem podpisali t. i. Tirolsko deklaracijo o gorskih športih, ki naj bi bila temelj etičnega ravnanja v gorah in tudi temelj meril za vrednotenje športnih dosežkov v gorah (Planinski vestnik, 2007). Glavna njena pravila se nanašajo na zagotavljanje lastne varnosti in varnosti drugih, podrejanje svojih osebnih ciljev sposobnostim vseh članov skupine. Vsak poklicni gorski vodnik, pa tudi vsak vodnik planinskih skupin se mora zavedati svoje vloge in odgovornosti, pa tudi pravic, svoboščin in odgovornosti drugih. Deklaracija med drugim tudi zahteva, da morajo biti gorniki ustrezno usposobljeni in opremljeni za pomoč soljudem tudi v najtežjih okoliščinah, odnos med športniki in njihovimi pokrovitelji mora temeljiti na profesionalnosti idr.

4.3 ODŠKODNINSKA ODGOVORNOST PRI ŠPORTNEM PLEZANJU

Šport je v številnih vidikih povezan s pravom. Zakon o športu (Uradni list RS, št. 29/2017) določa javni interes na področju športa, mehanizme za njegovo uresničevanje, organe, ki so zanj pristojni, pogoje za opravljanje strokovnega dela v športu, ki se nanašajo tudi na zagotavljanje varnosti idr. Prav tako pa na področje prava sodi tudi obravnavanje različnih protipravnih dejanj, do katerih lahko pride pri športni aktivnosti. Povezava med športom in pravom je zelo močna tudi na področju marketinga, splošne varnosti na športnih prireditvah in dopinga (Rant, 2009).

Na tem mestu se bomo dotaknili le bistvenih pravnih izhodišč za presojo odškodninske odgovornosti pri plezanju.

Pojem odškodninska odgovornost predstavlja obvezo stranke, da poravna škodo, za katero je odgovorna. Plačilo odškodnine se vrednoti tako, da je po plačilu položaj oškodovanca tak, kakršen bi bil, če do škodnega dogodka ne bi prišlo. Povzročitelj je dolžan povrniti škodo v primeru, da ne uspe dokazati, da je škoda nastala brez njegove krivde ali da obstajajo določeni razlogi za izključitev objektivne odgovornosti (Pažon, 2013).

4.3.1 Temeljne predpostavke odškodninske obveznosti

Za nastanek odškodninske obveznosti, ki je bodisi posledica kršitve pogodbe ali t. i. deliktnega neposlovnega dogodka, morajo biti izpolnjene štiri predpostavke oz. elementi odškodninske obveznosti, in sicer: nedopustno ravnanje, nastanek pravno priznane škode, vzročna zveza med nedopustnim ravnanjem in nastalo škodo ter odgovornost povzročitelja škode (Cigoj, 1960).

Škoda

Škoda je zmanjšanje premoženja (navadna škoda), preprečitev povečanja premoženja (izgubljeni dobiček), pa tudi povzročitev telesnih in duševnih bolečin ali strahu drugemu ter okrnitev ugleda pravne osebe (nepremoženjska škoda) (132. člen OZ, Ur.l. RS, št. 83/2001).

V primeru premoženjske škode je povrnitev škode v smislu vzpostavitve oškodovanega premoženja v prvotno stanje. Pri nepremoženjski škodi pa je povrnitev v zadoščenju v nepremoženjski obliki (objava sodbe, opravičila) ali v obliki denarne odškodnine (Cigoj, 1960).

Nedopustno ravnanje

Škodljivo dejstvo je lahko dogodek ali ravnanje, ki je vzrok ali eden od vzrokov za nastanek škode. Primeri, ko nedopustno ravnanje lahko postane dopustno oziroma dovoljeno dejanje, so: silobran (prvi odstavek 138. člena OZ), stiska (drugi odstavek 138. člena OZ), odvrčanje škode od drugega (tretji odstavek 138. člena OZ), dovoljena samopomoč (139. člen OZ), privolitev oškodovanca (140. člen OZ) (Cigoj, 1960).

Vzorčna zveza med nedopustnim ravnanjem in nastalo škodo

O vzročni zvezi govorimo, kadar mislimo na povezavo med dogodkom ali ravnanjem (za katerega je posameznik odgovoren) in posledicami tega dogodka ali ravnanja (ki pomeni škodo) (Cigoj, 1960).

Odgovornost

Odgovornost povzročitelja škode delimo na krivdno oz. subjektivno odgovornost in na objektivno odgovornost. Krivdna odgovornost se deli na namen oz. naklep, kar je najtežja stopnja krivde in pomeni, da se povzročitelj zaveda svojega protipravnega ravnanja, iz katerega lahko nastane škoda, in želi ali privoli v to, da škoda tudi resnično nastane. Malomarnost pa je nižja stopnja krivde, za katero je značilno, da se je povzročitelj škode zavedal svojega nedopustnega ravnanja, vendar si ni želel, da bi škoda nastala, in je lahkomišelnost mislil, da ne bo nastala, ali pa se ni zavedal, da ravna nedopustno, pa bi se moral. Malomarnost se deli na hudo in lahko. Huda malomarnost pomeni ravnanje v nasprotju s skrbnostjo ravnanja, ki se ga na določenem področju zahteva od vsakega človeka. Lahka malomarnost pa pomeni ravnanje v nasprotju z ravnanjem zelo (nadpovprečno) skrbnega človeka. Opustitev standarda poklicne oz. strokovne skrbnosti, ki se pričakuje od vsakega strokovnjaka v določeni stroki, se v odškodninskem pravu uvršča med hudo malomarnost. Ta ima, kot bomo videli pozneje, za posledico tudi odškodninsko obveznost trenerja, kluba oz. plezalnega centra, v katerem je trener zaposlen ali pogodbeno angažiran, če je ta organizacija v skladu z OZ izplačala udeležencu vadbe odškodnino zaradi krivdnega ravnanja njenega trenerja. Huda malomarnost trenerja bi bila torej posledica neupoštevanja standarda ravnanja, ki bi ga v primeru izvajanja vadbe plezanja pričakovali od vsakega trenerja v skupini trenerjev, ki ji po znanju in izkušnjah pripada trener, ki se mu očita krivdna odgovornost iz malomarnosti (smiselno povzeto po Cigoj, 1978).

Objektivna odgovornost pa se nanaša na škodo kot posledico t. i. nevarne stvari ali dejavnosti, ki je sama po sebi vir povečane škodne nevarnosti in s tem predstavlja tveganje, ki se mu s še tako skrbnim ravnanjem izvajalca dejavnosti oz. imetnika stvari ne da izogniti. 131. člen OZ določa, da se za škodo od stvari ali dejavnosti, iz katerih izvira večja škodna nevarnost za okolico, odgovarja ne glede na krivdo. Pri objektivni odgovornosti za nevarno stvar ali dejavnost gre za to, da je ta dejavnost oz. posest nevarne stvari sicer pravno dopustna, za škodo, ki jo povzročita, pa njen

izvajalec oz. imetnik stvari odgovarja objektivno, tudi če ni kriv, na podlagi golega dejstva, da se s takšno dejavnostjo ukvarja ali ima v posesti stvar, ki je sama po sebi nevarna. Objektivna odgovornost se je v pravu razvila zato, da bi zaščitila oškodovance pred posledicami sicer dopustnih dejavnosti, ki pa po svoji naravi niso stoodstotno obvladljive. OZ nam ne pove točno, katere dejavnosti ali stvari so nevarne. Odgovore lahko najdemo v sodni praksi, po kateri so nevarne stvari oz. dejavnosti npr. motorna vozila, žičnice, mlatilnice, delo z viličarji za dvig težkega tovora, atomski reaktor idr. Iz njih lahko nastane škoda tudi ob upoštevanju dolžne skrbnosti izvajalca in bi bilo nepravilno do oškodovanca, če ne bi imel pravice do odškodnine. V sodni praksi najdemo primere, da so nevarna stvar lahko tudi spolzka tla v delu lokala. Tu se nam pojavi sicer vprašanje, ali ni za spolzka tla kriv lastnik lokala, zakaj pa tega ni preprečil. Tla sama po sebi niso nevarna. Objektivno odgovornost za škodo se razume restriktivno le v primerih, ko je neka dejavnost sama po sebi, brez posegov človeka, tako nevarna, da je lahko neobvladljiva. Kot bomo omenili tudi pozneje, smučišče npr. samo po sebi ni nevarna stvar, nevarno postane šele, če je poledenelo, ampak potem se pa pojavi vprašanje, zakaj ga ni upravljavec zaprl. Razbremenitev objektivne odgovornosti imetnika nevarne stvari ali dejavnosti je mogoča, če se dokaže naslednje oprostivne razloge: višja sila kot zunanji dogodek, ki je nepričakovan in se ga ne da odvrniti ali se mu izogniti (npr. naravni dogodki, nepričakovani izredni državni ukrepi), dejanje nekoga tretjega ali pa dejanje samega oškodovanca (Cigoj, 1960).

Za odškodninsko pravo je po 131. členu OZ značilno obrnjeno dokazno breme glede odgovornosti. Ta člen določa: »Kdor povzroči drugemu škodo, jo je dolžan povrniti, če ne dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde«. Takšno obrnjeno dokazno breme pa seveda ne velja v kazenskem pravu. 3. člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP) določa, da kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravomočno sodbo in da sodišče sme obsoditi obdolženca samo, če je prepričano o njegovi krivdi. V civilnem odškodninskem pravu pa je v korist oškodovanca olajšan njegov položaj v pravdi pri uveljavljanju odškodnine, saj mora glede na navedeni 131. člen OZ dokazati le nedopustni škodni dogodek, škodo in vzročno zvezo med dogodkom in škodo, povzročitelj škode pa se lahko svoje odškodninske odgovornosti reši le, če dokaže, da ni kriv ali v primeru objektivne odgovornosti pri nevarni dejavnosti, da je kot že rečeno škodni dogodek nastal zaradi višje sile, ravnanja oškodovanca ali koga tretjega, ki je bilo nepredvidljivo in se ga ni dalo odvrniti oz. se mu izogniti. Pri očitku objektivne odgovornosti je položaj oškodovanca še toliko ugodnejši, ker se vzročna zveza med nevarnostjo in škodo domneva in mora dokazati le obstoj škodnega dogodka in škodo.

Iz tega lahko ugotovimo, da se bo moral trener ob nezgodi pri plezanju v morebitnem odškodninskem postopku aktivno braniti z utemeljevanjem, da je ravnal v skladu s pravili plezalne stroke.

Med splošnimi izhodišči odškodninskega prava moramo pri našem proučevanju omeniti tudi pravilo iz 147. člena OZ, ki določa, da za škodo, ki jo povzroči delavec pri delu ali v zvezi z delom tretji osebi (v našem primeru trener udeležencu plezalne vadbe), primarno odgovarja pravna ali fizična oseba, pri kateri je delavec delal takrat, ko je bila škoda povzročena (v našem primeru trener, ki je zaposlen v plezalnem klubu), razen če dokaže, da je delavec v danih okoliščinah ravnal tako, kot je bilo treba. O tem smo zgoraj v zvezi z razlago malomarnosti že govorili. Če je delodajalec oškodovancu povrnil škodo, ki jo je povzročil delavec namenoma ali iz hude malomarnosti, ima pravico zahtevati od delavca (v našem primeru trenerja) povrnitev plačanega zneska. Tako določa tudi 177. člen Zakona o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13). Trener bo torej v vsakem primeru odškodninsko odgovoren, če ne kot podjetnik posameznik, pa kot zaposleni v klubu ali plezalnem centru, če mu bo zaradi kršitve pravil stroke dokazana huda malomarnost.

Opustitev dolžnih dejanj trenerja pri plezalni vadbi pa ima lahko tudi znake kaznivega dejanja povzročitve splošne nevarnosti po 317. členu Kazenskega zakonika, ki pa je v tej diplomski nalogi ne obravnavamo.

V tej diplomski nalogi se ne bomo dotikali vprašanja, ali je odškodninski zahtevek vložen, ker je bila kršena morebitna pogodba o izvedbi plezalne vadbe, ali pa med sodelujočimi pri plezanju pogodbe ni bilo in smo tako na področju deliktne odškodninske odgovornosti. Pri pogodbeni odškodninski odgovornosti so nekatere posebnosti, vendar izhajamo iz predpostavke, da praviloma poškodovani plezalec ne bo imel zahtevka na podlagi kršitve pogodbe, ampak se bo lahko skliceval na deliktno odškodninsko odgovornost, ki je v ospredju športnega odškodninskega prava (Možina, 2008: 273).

Pri športnih aktivnostih na sploh ostane v zvezi z našo hipotezo bistveno vprašanje, ali je določen šport oz. njegova konkretna izvedba sama po sebi področje nevarne dejavnosti, ki predpostavlja objektivno odgovornost, ali pa bo npr. trener določene športne panoge ali organizator športnega dogodka odškodninsko odgovoren le v primeru, če bo kršil pravila stroke, če torej ne bo ravnal z zahtevano skrbnostjo.

Čeprav so nižja sodišča tako izvajanje kot tudi organizacijo določene športne dejavnosti pogosto podvrgla objektivni odgovornosti za nevarno dejavnost, pa je Vrhovno sodišče RS že večkrat jasno povedalo, da izvajanje športnih aktivnosti kot takih ne more biti nevarna dejavnost. Ne moremo torej reči, da je tisti, ki usposablja varovanca v določenem športu, pri katerem lahko nastane resna poškodba, vedno ustvaril takšen vir nevarnosti, ki se ga tudi ob skrbnem upoštevanju pravil, tako s strani trenerja kot varovanca, ne da obvladovati, da do poškodbe ne pride. Oškodovanci se včasih sklicujejo na objektivno odgovornost zaradi boljšega položaja glede dokazovanja, saj se, kot smo že omenili, vzročna zveza med

nevarnim dogodkom in škodo že domneva, povzročitelj škodnega dogodka se pa tudi ne more sklicevati, da ni kriv, ampak bi se eventualno lahko skliceval le na višjo silo, to je nek zunanji nepredviden in neodvrtljiv dogodek ali nepredvideno ravnanje tretjega oz. oškodovanca samega.

V nasprotju z idejo objektivne odgovornosti, kjer nevarnost izhaja iz določenega vira in ogroža neudeležene tretje osebe, si pri športu drug drugemu povzročajo nevarnost sami udeleženci s svojim skupnim delovanjem. Objektivna odgovornost nasproti športniku pa bi npr. prišla v poštev za poškodbe zaradi okvare smučarske žičnice. Načeloma pa mora biti odškodninska odgovornost v športu vezana na neko človeško protipravno ravnanje, za katero je povzročitelj škode kriv (Možina, 2008: 279).

Vrhovno sodišče RS je tako npr. poudarilo, da ni mogoče sprejeti stališča, da je smučišče samo po sebi nevarna stvar, kar bi bil razlog za objektivno odškodninsko odgovornost njegovega upravljavca. Urejeno smučišče olajša smučanje in zmanjšuje tveganje. Nevarno lahko postane v izjemnih okoliščinah, npr. če bi bilo smučišče poledenelo in kljub temu odprto za smuko, ampak kot že zgoraj omenjeno, bi tu šlo za krivdno ravnanje upravljavca smučišča, ker ga ni zaprl. Upravljavec smučišča odgovarja za škodo, ki jo smučarju povzroči drug smučar, če je to posledica nereda, ki ga ni preprečil. Ne more pa preprečiti vsakega trčenja, niti ne more odgovarjati za posamično nepravilno ravnanje smučarjev (VSS, II Ips 297/98, 10.2. 1999).

Tudi glede odškodninske odgovornosti pri plezalnem športu, ki lahko deluje na prvi pogled precej nevaren, pravni strokovnjaki izrecno zavzemajo stališče, da jo presojamo z vidika krivdne odgovornosti, to je, ali so ali niso bila upoštevana pravila varnega plezanja. Kadar pa izjemoma v primeru nesreče pri gorskem plezanju ni mogoče ugotoviti krivdnega ravnanja, gre za uresničitev splošne nevarnosti kot višje sile, npr. v naravni plezalni steni, ki jo nesporno nosi vsak udeleženec plezanja sam (npr. nepričakovano se z vrha odkruši večja skala) (Možina, 2008: 286).

S pravnega vidika lahko torej sklenemo, da športno plezanje ni nevarna dejavnost sama po sebi, ki bi terjala objektivno odgovornost trenerja ali kluba za nesrečo med plezanjem. Pri presoji odškodninske odgovornosti trenerja plezanja bo zato ključno vprašanje, ali je subjektivno kriv, ali je pri svojem delu upošteval pravila in običaje plezalne stroke in s tem standard skrbnosti dobrega strokovnjaka, kot ga zahteva 6. člen OZ, saj izvaja storitev, za katero se zahtevajo posebno znanje in izkušnje.

Ob tem pa bo treba vedno presojati tudi vprašanje morebitne sokrivde ali izključne krivde udeleženca vadbe, ker ni upošteval pravil plezanja, s katerimi je bil ustrezno seznanjen. Da bi se izognili tožbam, je zato priporočljivo, da udeleženec vadbe podpiše posebno izjavo, da je seznanjen s pravili plezanja.

Kot bomo videli pozneje, se v Združenem kraljestvu za izključitev odgovornosti upravljavca plezalne stene ali zoper organizatorja plezanja večkrat uporabi tudi načelo »volenti non fit iniuria« (nobena krivica se ne godi tistemu, ki jo hoče). Tu gre za primere, ko npr. udeleženec plezalne vadbe odkloni ponujeno pomoč oz. nadzor pri plezanju s strani upravljavca stene, češ da je sam dovolj usposobljen, potem pa pride do nesreče in ne more tožiti upravljavca stene, saj je zaradi odklonitve ponujenega nadzora plezalec sam kriv za nesrečo. Vendar pa načelo »volenti non fit iniuria« seveda ne pomeni, da bi uporabnik plezalne stene npr. privolil v morebitno škodo kot posledico tega, da upravljavec plezalne stene ni pravilno vzdrževal. Naš OZ tudi pozna to načelo, ko v 140. členu določa, da kdor v svojo škodo dovoli drugemu, da ta nekaj stori, ne more zahtevati od njega povrnitve škode, ki mu jo je s tem povzročil. Vendar takoj doda, da bi bila nična izjava, s katero je oškodovanec privolil, da mu nekdo stori škodo z dejanjem, ki je po zakonu prepovedano (prepovedana je npr. kršitev splošne varnosti, ki bi obstajala, če upravitelj plezalne stene ne bi prav vzdrževal in bi s tem povzročil splošno nevarnost).

5 NAČRTOVANJE PLEZALNEGA DOGODKA

Športno plezanje je dinamičen in raznolik šport, ki zaradi svoje narave odvisnosti od drugih oseb in okolice zahteva natančno načrtovanje. Načrtovanje naj vključuje primeren prostor ukvarjanja s športom in njegove prostorske zmogljivosti, opremo, ki ustreza UIAA in CE certifikatom in je primerna za uporabo, izobražen kader, ki bo skrbel za vadeče in varnost, vodjo plezalnega dogodka, ki bo organiziral in razporejal kader ter vadeče.

5.1 UDELEŽENCI

Pri organiziranju je potrebno vključiti cilje dogodka, ki jih želimo doseči s tarčno skupino udeležencev, in se zavedati njihove ravni znanja glede športnega plezanja in varnosti. Določimo največje število udeležencev in okvirno starost, da bo izvedba dogodka še vedno varnostno ustrezna. Ob načrtovanju dogodka v naravi se je potrebno pozanimati o tamkajšnjih živalskih vrstah in morebitnih alergijah udeležencev na dotično živalsko vrsto, da se v primeru preseka teh dveh skupin izognemo temu območju, ali pa priskrbimo ustrezno zdravstveno preventivo. Če imamo v skupini osebe s kroničnimi boleznimi ali morebitnimi drugimi zdravstvenimi težavami, se je potrebno prilagoditi posamezniku, ki v dotični skupini predstavlja najšibkejši člen. Po načelu najšibkejšega člana prilagodimo tudi časovno trajanje dogodka.

5.2 OBMOČJE

Območje predstavlja kriterij določitve velikosti skupine in udeležencev v smislu zahtevnosti in razpoložljivosti terena. Pri izbiranju primerne kraja za vadbo smo osredotočeni na možnost dostopa do območja, nevarnosti območja (krušljivost območja, strmo pobočje, nevarne živalske vrste – kače). Odročnost področja je pomembna, kadar imamo v skupini udeležencev kronične bolnike ali zdravstveno nepredvidljive primere, da smo v primeru zdravstvene težave relativno blizu prvi strokovni zdravstveni oskrbi.

Preden se dokončno odločimo za območje plezanja v naravi, se pozanimamo o opremljenosti plezališča, ki dosega ustrezne varnostne standarde – ustrezno nameščeni svetrovci in sidrišča.

5.3 OPREMA

Poleg standardne opreme, ki je ključna za varno udejstvovanje športnega plezalca, torej plezalna vrv, plezalni pas, varovalni pripomoček, je pri plezalnem dogodku v naravi potrebno upoštevati še smernice in zakonske določbe za udeležence. Obvezna je uporaba čelade, plezalne ali pa tudi kolesarske, za otroke do 12. leta starosti. V primeru težjega dostopa do plezališča je potrebno udeležencem posredovati informacije o primerni izbiri obutve, da se izognemo morebitnim poškodbam – zvin gležnja, padec. Kadar se odpravljamo v plezališče v spremenljivih vremenskih pogojih, naj imajo udeleženci s seboj primerna oblačila. Ob vročih dnevih sodita v plezalno torbo tudi krema za sončenje proti sončnim opeklinam ter primerna količina negazirane in osvežujoče pijače, da preprečimo dehidracijo posameznika. Daljša aktivnost zahteva primerno malico, ki jo izbere udeleženec glede na svoje želje – naj bo tudi kaj konkretnjšega, ne samo sladkarije.

*Slika 1: Obvezna oprema športnega plezalca za udejstvovanje v naravi
(Lasten vir)*

5.4 KADER

Strokovno izobražen kader na področju športnega plezanja je ključ do uspešno izvedenega plezalnega dogodka. Zakonske določbe pri plezanju vključujejo samostojno plezanje samo, kadar ima udeleženec pridobljeni strokovni naziv športni plezalec 1 pri KŠP. V kolikor udeleženci nimajo tega naziva ali imajo nazive nižje stopnje, je obvezno prisoten IŠP1. Zakon o športu RS določa 10 udeležencev na enega IŠP1. Kadar vodja dogodka preceni, da udeleženci potrebujejo več pozornosti strokovnega kadra, je seveda skupina lahko tudi manjša, pomembna je namreč kvaliteta, na prvem mestu pa je predvsem varnost udeležencev.

5.5 VODJA DOGODKA

Pri organizaciji dogodka je pomembno, da se vsaka oseba zaveda svojega dela in odgovornosti. Dober vodja primerno razporedi strokovni kader in udeležence, izbere primerno območje plezalnega dogodka, določi osebo, ki bo poskrbela za primerno opremo in se pozanima o vremenskih pogojih na dan izvedbe plezalnega dogodka. Ob izbiri plezališča je potrebno upoštevati vsa obvestila, ki jih posreduje krovna organizacija. Obstajajo prepovedi plezanja določenih smeri v časovnem obdobju

zaradi gnezdenja ptic, manjša uporaba sredstva za boljši oprijem (magnezija) zaradi zaščitene območja.

Slika 2: Ključen pripomoček pri plezanju je plezalna vrv, za katero je odgovoren vodja. Slika prikazuje primerno in neprimerno plezalno vrv (Lasten vir)

5.6 ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE V PRIMERU NEZGODE

Vsak, ki se ukvarja s športnim plezanjem v klubu/odseku, naj bi bil tudi član PZS. V članarino je vključena medicinska pomoč v primeru nezgode.

Člansko zavarovanje preko PZS je sklenjeno pri zavarovalnici Adriatic Slovenica d. d. Zavarovanje vključuje stroške reševanja v tujini s 24-urno asistenco in zavarovanje zasebne odgovornosti članov PZS. V zavarovanje je vključeno tudi zavarovanje odgovornosti PZS in strokovnih kadrov PZS (PZS, 2017).

6 PRIMERI NESREČ V TUJINI IN UKREPANJE

6.1 NAJPOGOSTEJŠE PLEZALNE NESREČE

Zelo težko je zbrati podatke o plezalnih nesrečah, pri katerih je prišlo do poškodb ali celo do smrtnih žrtev. V Sloveniji podobne analize še ni bilo.

V Koloradu, ZDA, so člani gorske reševalne skupine zbirali in analizirali vsa vložena poročila o nesrečah, zabeležena od 1998 do 2011, da bi določili najpogostejše

vzroke nesreč in smrtnih žrtev rekreativnih plezalcev. V študiji je navedeno, da so od leta 1998 do 2011 rešili 2.198 poškodovancev, od tega je bilo 428 (19,5 %) žrtev športnega plezanja. Od tega je bilo 295 (78 %) oseb ženskega spola in 83 (22 %) oseb moškega spola. 137 (46 %) poškodovancev je bilo starih od 20 do 29 let in 61 (21 %) poškodovancev od 10 do 19 let. Največ nesreč se je zgodilo med vikendi v poletnem času (37 %), 29,5 % jeseni in 23 % spomladi. 57 % plezalnih nesreč se je pripetilo med 12. in 18. uro, 58 % žrtev nesreč je plezalo z vrvjo, 42 % jih je plezalo brez vrvi. 12 % nesreč se je pripetilo zaradi neustreznega varovanja, 29,5 % žrtev je imelo poškodbe spodnjih udov, 5,5 % se jih je smrtno ponesrečilo. V zaključku so prišli do ugotovitve, da bi z upoštevanjem pravil varnega plezanja lahko preprečili marsikatero poškodbo. 20 % nesreč bi lahko preprečili s pravilno uporabo varovalnega pripomočka, prav tako s predhodnim pregledom terena (Lack et al., 2012).

Na splošno je plezanje v zaprtih prostorih izjemno varno. Nedavna študija, v kateri so analizirali pol milijona obiskov neke plezalne dvorane v Nemčiji v petih letih, je poročala o nastanku poškodb 0,02 na 1.000 ur plezanja (Schöffl et al., 2010).

V drugi študiji so ugotovili, da se pripeti večina poškodb (71 %) pri balvanskem plezanju, kjer plezalec pade na (ponavadi) oblazinjena tla. Večina takšnih poškodb ni življenjsko nevarnih, saj je najpogostejša poškodba zvin gležnja. Pri težavnostnem plezanju, kjer uporabljamo vrv, so poškodbe, če pride do njih, veliko resnejše in skoraj vedno zahtevajo hospitalizacijo. Znano je, da se največ teh nesreč pripravi zaradi nepazljivega in nepravilnega varovanja (Hummel in Hellberg, 2014).

Slika 3: Na označenih mestih dobro vidne poškodbe plezalnih vponk
(Lasten vir)

6.2 PRIMERI PRAKSE IZ TUJINE

6.2.1 Belgija

Primer 1:

Vložena je bila civilna tožba zoper upravljavca umetne plezalne stene s strani uporabnika, ki je utrpel poškodbe pri padcu. Tožba je bila uspešna. Sodišče je ugotovilo, da je upravljavec ravnal malomarno pri zagotavljanju primerne okolja, saj je prekoračil limit uporabnikov plezalne stene, kar je pripomoglo k nesreči (Wragg, 2012).

Primer 2:

Dva prijatelja sta se skupaj odpravila plezat na plezalno steno. Izkušenejši je plezal v vodstvu. Ko je prispel na vrh smeri, je pričakoval, da ga bo soplezalec varno spustil na tla. Varujoči je mislil, da se bo plezalec sam spustil na tla in je zato prenehal z varovanjem. Plezalec je padel in se poškodoval. Vložil je tožbo zoper

varujočega. Le-ta se je zagovarjal s tem, da je bil plezalec bolj izkušen in »vodja odprave«. Sodišče je razsodilo, da sta bila oba odgovorna za nesrečo, krivda se je razdelila na 50-50 (Wragg, 2012).

Primer 3:

Leta 2009 je sodišče v Bruslju razpravljalo o tožbi zoper upravljavca plezalne stene, organizacijo ter 17-letnega laika, ki je neuspešno varoval drugega vrstnika, ki je umrl pri padcu. Varovalec zaradi svoje neizkušenosti in ker je bil pod nadzorom usposobljenega osebja, ni bil kriv malomarnosti. Krivde je bila oproščena tudi organizacija, ki je organizirala vadbo na primernem prizorišču z ustreznim osebjem. Tožba pa je bila uspešna proti upravljavcu plezalne stene, ker so ugotovili, da ni izpolnjevala vseh varnostnih meril (Wragg, 2012).

6.2.2 Francija

Primer 1:

Podobna tožba zoper klub oz. organizacijo kot v primeru 3 v Belgiji se je zgodila zaradi poškodbe udeleženca na dnevu odprtih vrat na plezalni steni. Sprva je bila uspešna, vendar je bila kasneje zavržena, saj klub ni bil dolžan poskrbeti za nečlane (Wragg, 2012).

Primer 2:

Člani kluba so uporabljali plezalno steno v sklopu klubskih obveznosti. Udeleženci so zagotovili, da so dovolj izkušeni in ne potrebujejo nadzora. Ko je plezalec prispel na vrh smeri, varujočemu ni uspelo pravilno in kontrolirano nadzorovati plezalčevega spusta. Plezalec je utrpel resne poškodbe in vložil tožbo zoper klub, ki pa je bila zavržena na podlagi trditve o izkušenosti. Pritožba je bila vložena na višje sodišče, ki je razsodilo, da je potrebno raziskati, ali je klub storil vse v njegovi moči, da bi preprečil nesrečo. Primer še ni razrešen (Wragg, 2012).

6.2.3 Nizozemska

Primer 1:

Tožnica se je udeležila organiziranega dogodka s strani kluba, ki je nudil prostovoljne brezplačne inštrukcije. Tožnica je padla in utrpela poškodbe zaradi nepravilnega navezovanja. Njena tožba zoper inštruktorja je bila zavržena, saj je trdila, da je izkušena in ne potrebuje inštrukcij. Prav tako je bila tožba zavržena zoper klub, saj inštruktor ni bil v njem zaposlen. Dovolj je bilo dejstvo, da je bil dogodek organiziran za izkušene plezalce in da je bila ženska po svoji izjavi izkušena (Wragg, 2012).

Primer 2:

Kazenska ovadba zoper varovalca je bila obravnavana na sodišču v Heerlenu leta 2003. Plezalni par je bil izkušen. Varovalec je bil zaradi drugih ljudi nepazljiv pri spuščanju plezalca. Po pomoti je odpel varovalni pripomoček in plezalec je padel ter umrl na kraju nesreče. Varovalec je bil obtožen uboja iz malomarnosti in obsojen na 6 mesecev zaporne kazni (Wragg, 2012).

Primer 3:

Leta 2008 je kazensko sodišče v Amsterdamu obravnavalo primer povzročitve smrti z uporabo podobnih meril. Varovalec je varoval svojega prijatelja med tem, ko je njegovo dekle plezalo v drugi smeri. Ko je dekle prenehalo s plezanjem, se je varovalec odpel z vrvi med tem, ko je bil njegov plezalec visoko v steni. Plezalec je padel in se ubil. Varovalec je bil obtožen uboja iz malomarnosti, vendar ni dobil zaporne kazni. Pritožili so se na sodbo na podlagi tega, da so bila njegova dejanja avtomatizirana, in spoznali so ga za nedolžnega (Wragg, 2012). To pomeni, da njegovo ravnanje ni predstavljalo hude malomarnosti.

6.2.4 Španija

Primer 1:

Tožba je bila uspešna zoper varovalca, ker je bil malomaren in je neuspešno varoval plezalca, da je le-ta utrpel poškodbe (Wragg, 2012).

Primer 2:

Tožnik je leta 2005 dobil tožbo zoper upravljavca plezalne stene, ker je bila varovalna oprema narobe nameščena (Wragg, 2012).

6.2.5 Združeno kraljestvo

Primer 1 – Hardy vs. Blackpool Borough Council (2001):

Zaradi poškodbe, ki jo je tožnik utrpel med plezanjem na nizki plezalni steni, je vložil tožbo zoper upravljavca stene. Tožba je bila zavrnjena na podlagi pravnega pravila »volenti non fit injuria«, ki govori o tem, da če se zavestno ukvarjamo z dejavnostjo, ki lahko rezultira v poškodbi, tožba zaradi poškodbe ni možna. Prav tako je tožnik pred pričetkom izpolnil pristopno izjavo, v kateri je trdil, da je kompetenten in izkušen plezalec in ne potrebuje nadzora (Wragg, 2012).

Primer 2 – Davy vs. High Performance Sports Limited (2003):

Tožnica je pred začetkom izpolnila obrazec za registracijo, v katerem je trdila, da je izkušena plezalka. Pri navezovanju na vrv ni vrvi vpletla v zanke na pasu, ampak je vozal naredila mimo ustreznih zank. Ko je visoko na steni ugotovila, da se je napačno navezala, jo je zgrabila panika in se ni ustrezno odzvala na navodila.

Nadzornik je neuspešno želel rešiti plezalko in plezalka je padla ter utrpela hujše poškodbe. Plezalka je vztrajala, da reševalna metoda ni bila ustrezna, da je bil zaposleni malomaren in da je posredno odgovoren tudi upravljavec plezalne stene. Sodišče je razsodilo, da je zaposleni ravnal po svojih najboljših močeh v težki situaciji in časovni stiski. Enako kot v zgornjem primeru je sodišče upoštevalo pravilo »volenti non fit injuria« in podpisani registracijski obrazec o možnih nevarnostih. Tožba je bila zavrnjena na podlagi zgornjih kriterijev, saj je bila tožnica spoznana za krivo, ker se ni pravilno navezala (Wragg, 2012).

Primer 3 – Poppleton vs. Portsmouth Youth Activity Centre (2008):

Tožnik je bil začetnik pri športnem plezanju in je prvič plezal na mali plezalni steni. Opazoval je druge udeležence pri skoku na oprimek. Želel je posnemati druge, vendar je pri tem utrpel poškodbe glave. Tožnik je trdil, da je bil upravljavec malomaren, ker ni zagotovil ustreznega treninga, regulacije, vodenja in nadzora. Sodišče je opredelilo, da je tveganje samoumevno tudi začetniku in zaključilo, da je tudi na podlagi akta »volenti non fit injuria« tožba neprimerna (Wragg, 2012).

6.2.6 Združene države Amerike

Primer 1:

Plezalec začetnik je bil pod nadzorom izkušenega in kvalificiranega inštruktorja. Po plezanju je bil plezalec pravilno spuščen na tla. Plezalna vrv je bila s strani inštruktorja navezana na plezalčev plezalni pas, vendar nepravilno. Tožba je bila vložena zoper Petzl (proizvajalca plezalnih pasov), zoper upravljavca plezalne stene in zoper inštruktorja na podlagi tega, da plezalni pas ni bil primeren za uporabo na plezalni steni in da varnostna navodila na tabli niso bila ustrezna. Inštruktor je bil obsojen malomarnosti, upravljavec plezalne stene pa je bil posredno odgovoren. Sklenjena je bila poravnava (Wragg, 2102).

*Slika 4: Plezalna pasova
(Lasten vir)*

Primer 2 – Linthwaite vs. Mount Sinai Union Free School District:

V tožbi, kjer se je navajalo, da je tožnica padla s stene in se poškodovala, je tožnica trdila, da je bila stena nevarna in da je bila šola malomarna, ker ni pravilno nadzorovala uporabe stene. Obtoženci so trdili, da niso ravnali malomarno in da je študentka razumela tveganje pri aktivnosti, ki ni bila obvezna. Sodišče je razsodilo, da so šole odgovorne za zadostno nadzorovanje študentov in so lahko odgovorne v sklopu neprimerne nadzorstva, če je posledica poškodba študenta. Sodišče je tudi potrdilo, da morajo biti standardi na višji ravni v šolah kot pri komercialnih organizacijah (Wragg, 2012).

Primer 3 – Lucas vs. Norton Pines Athletic Club Inc:

Izkušeni plezalec je tožil klub, ker je padel iz stene zaradi tega, ker se ni pravilno vpel v avtomatski varovalni sistem, ki ga uporablja klub. Klub ima pravilo, da mora vse udeležence pripeti in odpeti v avtomatski varovalni sistem nekdo, ki je zaposlen v klubu. To se v tem primeru ni zgodilo, saj je bil plezalec reden obiskovalec centra in je sam razvil rutino, da uslužbenca povabi, da vizualno pregleda vpetje od daleč. Takrat tožnik ni počakal uslužbenca in je tožil klub zaradi malomarnosti, ker se niso držali svojih pravil. Klub je uspešno ugovarjal tožbi, da jo ovržejo na podlagi podpisane izjave o odgovornosti. Če bi tožnik trdil, da so dejanja kluba prispevala k splošni malomarnosti in bi se sodišče strinjalo, tak ugovor ne bi bil uspešen (Wragg, 2012).

Slika 5: Prikaz različnih varovalnih pripomočkov, z letnicami prihoda na tržišče
(Lasten vir)

7 PRIMERI HIPOTETIČNIH NESREČ PRI ŠPORTNEM PLEZANJU IN NJIHOVA ANALIZA

Športno plezanje je šport, ki vključuje veliko dejavnikov, in so zato tudi nesreče lahko zelo raznovrstne in se težko pojavita dva identična primera. Osredotočili se

bomo na nekaj izmišljenih primerov na podlagi lastnih plezalnih izkušenj in jih poskušali čimbolj razčleniti in ovrednotiti, če obstajajo vse štiri predpostavke za odškodninsko obveznost (nedopustni škodni dogodek, škoda, vzročna zveza med dogodkom in škodo in odgovornost).

7.1 1. PRIMER – KLIC NA 112 IN PRIHOD POLICIJE

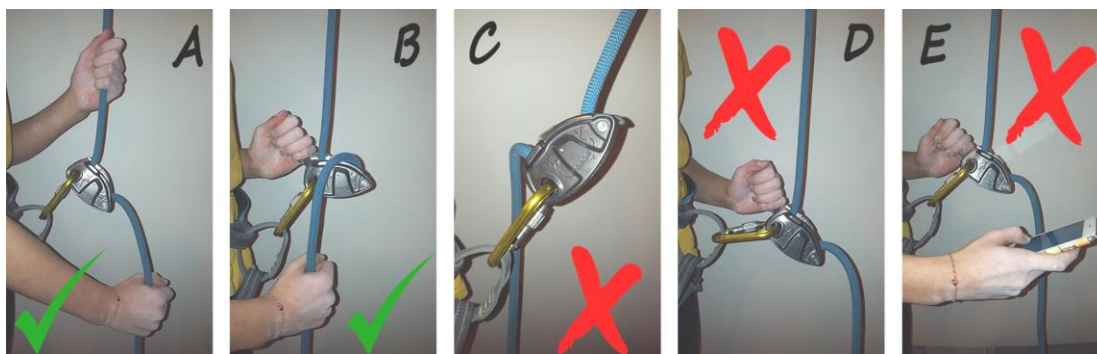
Nina je IŠP1 z veljavno licenco pri KŠP in je vodja skupine otrok od 8 do 12 let starosti, ki plezajo 2-krat tedensko na visoki umetni plezalni steni. Skupno vpisanih otrok, ki obiskujejo dotično skupino, je 21. Doslej je bila Nina vedno prisotna na treningih skupine in jo tudi uspešno vodila brez kakršnih koli zapletov. Ker nikjer ni zapisano, pri kateri starosti naj bi otroci začeli varovati drug drugega, so bili v klubu zaradi kadrovske stiske primorani otroke sorazmerno hitro naučiti veščin ustreznega varovanja plezalca. Dokler otroci niso ustrezno varovali, je bil vedno prisoten kdo od usposobljenih pomočnikov, ki je služil kot dodatna varnost in opominjal varovalca na primerno ravnanje.

Nekega dne je bila Nina zaradi kadrovske stiske v klubu primorana zapustiti omenjeno skupino na dan treninga, da je lahko vodila trening druge skupine na drugem prizorišču. Namesto nje je prvotno skupino otrok na visoki plezalni steni vodil Rok, ki nima ustrezne izobrazbe za samostojno vodenje skupine. Dokončano ima strokovno izobrazbo športni plezalec 1. Ker že več let pomaga v klubu kot pomočnik trenerja in se je na tem mestu izkazal, Nini ni preostalo drugega, kot da mu zaupa omenjeno skupino.

Trening je potekal brez posebnosti. Otroci so se na začetku treninga primerno ogreli in naredili nekaj vaj za moč. Nastopil je čas za plezanje, kjer so bili vsi pred začetkom plezanja pregledani, če imajo pravilno nameščene plezalne pasove. Rok je poudaril t. i. dvojno preverjanje med plezalcem in njegovim varujočim. Otroci so se po parih odpravili v plezalne smeri, ki so bile vpete z varovanjem na »top-rope«. Trening je potekal po načrtu, ko se je nekaj deset minut pred koncem zgodila nesreča.

Otrok 1, ki je varoval otroka 2, je ob spuščanju naredil dokaj pogosto napako pri varovanju z Gri-Gri varovalnim pripomočkom. Do konca je odprl ročko za spust, kar pomeni praktično nič trenja in »prosti pad« plezalca.

Otrok 2 je padel z višine 5 metrov na tla. Ob padcu se otrok ni huje poškodoval, vendar je Rok, zaradi bolečin, ki jih je tožil otrok 2, poklical nujno medicinsko pomoč na številko 112. Reševalna ekipa je hitro prišla in pregledala otroka 2. Za tem je prišlo še neljubo presenečenje – prišla je tudi odgovorna oseba policijske postaje za ogled kraja nesreče. V tem času je Rok že poklical Nino in ji sporočil, kaj se je zgodilo. Nina je kar se da hitro prišla na kraj nezgode, vendar so bili policisti že tam. Domnevamo lahko, da je dispečer, ki je obravnaval klic na pomoč, posumil na kaznivo dejanje in o tem obvestil policijo.

Slika 6: Prikaz pravilnega (A, B) in nepravilnega (C, D, E) varovanja z Gri- Gri varovalnim pripomočkom (Lasten vir)

Otrok 2 je bil odpeljan v bolnišnico, kjer so mu opravili dodatne preiskave, ki pa niso pokazale nobene poškodbe poleg udarca. Fizične poškodbe niso bile ugotovljene, prav tako niso bile potrjene psihične posledice v smislu strahu ali izjemnega šoka zaradi dogodka. Starši otroka 2 so bili o dogodku obveščeni in so obvestili tudi policiste, da ne bodo vložili tožbe zaradi malomarnosti.

Rok in Nina sta bila zaslišana na kraju dogodka s strani policije, ki je podala kaznivo ovadbo zaradi kaznivega dejanja zapustitve slabotne osebe po 1. odstavku 139. člena KZ – kdor pusti osebo, ki mu je bila zaupana ali za katero je sicer dolžan skrbeti, brez pomoči v razmerah, ki so nevarne za življenje ali zdravje, se kaznuje z zaporom do dveh let. Roku in Nini je okrožno državno tožilstvo na podlagi 162. člena Zakona o kazenskem postopku odložilo kazenski pregon za kaznivo dejanje pod pogojem plačila prispevka v korist javne ustanove – v tem primeru bolnišnice. Kasneje sta predložila potrdilo o plačilu in kazenska ovadba je bila s strani okrožne državne tožilke zavržena.

7.1.1 Analiza 1. primera

Po načelu deliktne odškodninske odgovornosti morajo biti potrjene vse omenjene štiri predpostavke.

Prva, nedopustno ravnanje, obstaja. Tej predpostavki je zadoščeno s treh strani in sicer mu je zadoščeno s strani varovalca, ker ni primerno varoval. Zadoščeno je tudi s strani Roka, ki je malomarno prevzel odgovornost, za katero ni bil strokovno izobražen in ni imel zadostne strokovne podlage, da samostojno vodi plezalni trening, kljub nekaj letnim izkušnjam kot pomočnik trenerja. Največja - nedopustno ravnanje - pa je bilo pri vodji skupine, Nini, ki sploh ni bila na kraju dogodka v času nesreče. Nina ne bi smela za nobeno ceno zapustiti skupine, katere otroci so bili prepuščeni v njeno varstvo. Kot ustrezno izobražena na področju športnega plezanja bi se morala zavedati pomena varnosti, ki je najbolj pomembna. V primeru,

da ni na voljo dovolj strokovno usposobljenih oseb, bi morala odpovedati trening eni ali drugi skupini. Kot je bilo omenjeno zgoraj pri načrtovanju dogodka, je del naloge vodje, da zagotovi ustrezno strokovno podporo, da bo zagotovljeno varnemu udeleženstvu.

V sklopu opisanega primera s strani medicinsko strokovno usposobljenega kadra ni bila ugotovljena hujša poškodba oziroma hujša škoda na račun oškodovanca. Če smatramo tudi udarec kot utrpljeno škodo, potem je predpostavki nastanka škode tudi zadoščeno.

Predpostavka odgovornosti tudi pade na ramena Nine, saj je bila edina strokovno dovolj usposobljena za vodenje skupine. Po načelih KŠP je le IŠP1 ali trener športnega plezanja lahko odgovoren za vadečo skupino. Športni plezalec 1, kar je dosežena strokovna izobrazba Roka, naj ne bi opravljal niti dela pomočnika trenerja. Krivdno odgovarja zaradi malomarnosti, ker je prepustila svojo skupino strokovno nepodkovanemu kadru, objektivno pa zaradi ukvarjanja z že tako nevarno dejavnostjo. Dokazovanje v tem primeru pa ni črno-belo, saj kot je omenjeno v opisu primera, pri športnem plezanju ni niti okvirno določene meje, kdaj naj bi se otroci oziroma udeleženci začeli med seboj varovati.

Vzročna zveza med utrpljeno škodo, padcem otroka 2 in nedopustnim ravnanjem prav tako obstaja, zaradi nedopustnega ravnanja treh oseb.

Na podlagi analize tega primera lahko ugotovimo, da so izpolnjene vse štiri predpostavke za deliktno odškodninsko odgovornost. Otrok 2 bi lahko tožil Nino za utrpljeno škodo. Tožbo bi najverjetneje dobil. Vendar se starši kot zakoniti zastopniki in odgovorni skrbniki otroka 2 niso odločili za tožbo. Kot smo že povedali v opisu primera, pa so policisti podali kazensko ovadbo zoper Nino in Roka, vendar je državni tožilec v skladu s 1. odst. 162. člena ZKP v soglasju z oškodovancem izvedel postopek odložitve kaznivega pregona, v katerem je bilo osumljenima naloženo plačilo prispevka v korist bolnišnice. Osumljena Nina in Rok sta na okrožno državno tožilstvo namreč predložila potrdila o izpolnitvi naložene obveznosti, kot to zahteva ta člen.

7.2 2. PRIMER – KAČA

Nina je IŠP1 z veljavno licenco pri KŠP. Že nekaj let opravlja vlogo glavnega trenerja v klubu. Njeni varovanci dosegajo dobre rezultate na tekmovanjih, saj Nina nameni veliko svojega časa pripravi na treninge. Večkrat odpelje svoje tekmovalce tudi v naravna plezališča. Tokrat se je odločila, da bo tekmovalce peljala v naravno plezališče Završnica. Izbrala je 10 otrok, ki se ji bodo pridružili na treningu v naravi.

Prvi plezalni par se je za ogrevanje odpravil v smer z lažjo oceno. Ko je prispel tekmovalec 1 do petega svedrovca, je vpel vanj sistem in vrv. Pri naslednjem oprimku pa ga je pričakala ena izmed treh strupenih kač v Sloveniji – modras. Ker je tekmovalec 1 ni videl, je prijel za oprimek in zmotil kačo pri »dnevnem počitku«.

Kača se je v boju za preživetje borila tako, da je tekmovalca 1 ugriznila v roko. Tekmovalec 1 je padel in tekmovalec 2, ki ga je varoval, ga je uspešno dinamično ustrezno ustavil in ga spustil do tal. Tekmovalcu 1 se je na roki poznal kačji ugriz.

Nina je prihitela do prvega plezalnega para in pregledala tekmovalčevo roko. Ker se je ustrašila za otroka, je odločila, da takoj poiščejo ustrezno zdravstveno pomoč. Vsem ostalim plezalnim parom je ukazala, da prenehajo s plezanjem in pospravijo opremo ter se pripravijo za odhod. Tekmovalci so to hitro in varno storili ter se odpravili iz plezališča.

Nina se je iz predavanj prve pomoči, ki so jih imeli v sklopu izobraževanja za IŠP1, spomnila, da so piki kač lahko za otroke dokaj nevarni. Glede na smernice prve pomoči pri ugrizih kač je tekmovalčevo roko rahlo obvezala s povojem iz prve pomoči in rekla tekmovalcu, naj miruje. Poklicala je na številko 112 ter povedala, kaj se je zgodilo in kje se nahajajo. Dispečer ji je povedal, da naj čim hitreje pridejo do zdravstvene ustanove, kjer bodo tekmovalca obravnavali in mu predpisali zdravljenje.

Tekmovalcu je roka sicer vedno bolj zatekala, vendar je po prejemu protistrupa oteklina počasi uplahnila in tudi tekmovalčevo počutje se je izboljšalo.

7.2.1 Analiza 2. primera

Ob pregledu primera ugotovimo, da je nastala škoda pri oškodovancu, ki je bil zaradi pika kače v nevarnosti, in je zadoščeno predpostavki škode.

Naslednja predpostavka deliktne odškodninske odgovornosti je nedopustno ravnanje, ki je vzročno povezano s škodo oškodovanca in je vprašljive narave. Nina zaradi svojih ravnanj ni neposredno ogrozila tekmovalca, lahko pa bi rekli, da je odgovorna posredno, saj se ni ustrezno prepričala oziroma pozanimala o nevarnostih v dotičnem plezališču, kjer so se v preteklosti že pojavljale strupenjače v primeru sončnega in toplega vremena.

Obstaja tudi vzročna zveza med tem ravnanjem in škodo.

Nina je torej tu odškodninsko odgovorna iz malomarnosti, saj bi se morala spomniti na nevarnost kač in preveriti zadnje stanje glede plezališča.

Pojavlja se vprašanje, kaj bi se zgodilo, če bi se Nina kljub vsemu pozanimala o ustreznosti plezališča in bi dobila s strani krovne organizacije, KŠP, podatke, da je plezališče popolnoma varno in ne obstaja nevarnost strupenih kač. Bi bila tukaj odgovorna krovna organizacija ali pride v poštev t. i. višja sila? Za plezalne objekte v naravi in njihovo ustrezno opremljenost skrbi KŠP, vendar pa se stvari v naravi spreminjajo iz dneva v dan in je težko imeti aktualne informacije glede vseh

plezališč, ki jih KŠP ureja. Odločilno bi bilo vprašanje, ali je KŠP pridobila informacije o varnosti plezališča ob uporabi standarda strokovne skrbnosti, to je na podlagi kakšnih informacij bi lahko sporočila, da na tistem območju ni nevarnosti kač.

Kot smo že ugotovili, pa lahko v naravi vedno pride tudi do določenih nepričakovanih sprememb, ki bi jih obravnavali kot višjo silo in jo morajo udeleženci vzeti v zakup.

Čeprav smo ugotovili, da bi bila Nina lahko v tem primeru deliktno odgovorna, ne gre zanemariti dejstva, da je takoj ukrepala z veljavnimi smernicami o prvi pomoči pri ugrizu kač, poskrbela za varnost vseh udeležencev in se ravnala po principu najšibkejšega člana in takoj z vsemi tekmovalci zapustila plezališče. S tem je zmanjšala škodne posledice.

7.3 3. PRIMER – POŠKODBA NA TEKMI DRŽAVNEGA PRVENSTVA

Mojca je športna plezalka, stara 12 let, ki se že 4 leta tekmovalno ukvarja s športnim plezanjem. Trenira 4-krat tedensko po dve uri in ima raznolike treninge. Udeležuje se tekem zahodne lige, državnega prvenstva RS, mednarodne lige IRCC. Nastopa v vseh panogah športnega plezanja – težavnostno, balvansko in hitrostno športno plezanje. V soboto se bo udeležila svoje 10. tekme za državno prvenstvo. Njena plezalna pripravljenost je na odlični ravni in pričakuje dober rezultat. Tekmovanje bo potekalo v balvanskem plezanju. Potekalo bo na odprtem, kjer bodo plezalno konstrukcijo postavili na trgu v mestu. Vsaka kategorija bo imela postavljene 4 balvanske probleme. Varovanje bo zagotovljeno z varnostnimi blazinami.

Tekme državnega prvenstva organizirajo posamezni klubi, ki so registrirani pod KŠP. KŠP priskrbi sodnike, ki so odgovorni za varnost na balvanskem problemu, ki ga sodijo. Poskrbeti morajo, da so blazine pravilno razporejene, da ne pride do neprimernih poškodb. Obenem jih mora postavljalavec balvanskih problemov opozoriti, če kje pričakuje drugačno smer padca glede na zastavljeni problem, da se zagotovi največja možna varnost in izogne poškodbam tekmovalcev. Organizator tekmovanja poskrbi za osebo, ki bo nudila prvo pomoč v primeru poškodbe tekmovalca. Vsak tekmovalec, ki plača startnino, ki na tekmi državnega prvenstva za Mojčino starostno kategorijo znaša 13 €, naj bi s tem pokrtil tudi zavarovanje zase preko KŠP.

Mojca na dan tekme prispe v izolacijsko cono, kjer se ustrezno ogreje, naredi nekaj razteznih vaj in se dodatno plezalno ogreje na ogrevalni steni. Ko prične s plezanjem na prvem balvanskem problemu, je popolnoma ogreta in se počuti odlično. Sodnik ji razloži potek balvanskega problema, Mojca si ga dodobra ogleda in prične s plezanjem. Pri težavnem gibu Mojci odnese nogo z oprimka in Mojca pade. Zaradi nerodno postavljenih blazin je Mojca z eno nogo pristala med

blazinami na trdna tla. Padec se je zgodil s približno 1 m višine. Mojca v hipu začuti bolečino v desni nogi in ve, da ne bo mogla nadaljevati s tekmovanjem. Odpeljejo jo do osebe, odgovorne za prvo pomoč tekmovalcem. Oseba pregleda Mojco in svetuje obisk urgence v bolnišnici, kjer jo bodo verjetno slikali z rentgenom in jo ustrezno oskrbeli. Mojca je noga tako zelo bolela, da ji je šlo na jok.

Bila je tudi zelo žalostna, ker je vedela, da je vrhunsko pripravljena in da bi lahko dosegla dober rezultat.

Starši so Mojco odpeljali v bolnišnico, kjer so Mojco pregledali in ugotovili zlom kosti v desnem gležnju. Mojca je dobila mavčno oblogo za 4 tedne in navodila za mirovanje.

Mojčini starši so se pozanimali, kako je z odškodnino v primeru poškodbe na tekmi državnega prvenstva. Dobili so odgovor, da ji ne pripada nobena odškodnina, saj so tekme zavarovane le za primere dokazane trajne invalidnosti in smrt.

7.3.1 Analiza 3. primera

Mojca je na tekmi utrpela hujšo poškodbo desnega gležnja. Oškodovana je bila na nivoju zdravja, prav tako tudi, ker ni mogla nadaljevati s plezanjem. Škoda je bila medicinsko dokumentirana in je bila relativno dolgotrajna.

Nedopustno ravnanje je v tem primeru nezadostna oziroma neustrezna varnostna podpora dogodku. Blazine, ki so bile nameščene za varovanje tekmovalcev, niso bile prekrите s ponjavo, ki bi preprečile nesrečen padec med blazine. V tem primeru pade kriterij nedopustnega ravnanja na nivo organizatorja, ker ni priskrbel ustreznih varnostnih blazin. Lahko bi bil nedopustnega ravnanja obtožen tudi sodnik, ki je bil odgovoren za dani balvanski problem, ker ni ustrezno premaknil varnostnih blazin, ali pa postavljalvec balvanskega problema, ker ni sodnika dodatno na to opozoril. Kot v prvem primeru imamo tudi tu tri možne osebe, ki bi bile lahko odgovorne za nedopustno ravnanje.

Obstaja vzročna povezava med Mojčino utrpjeno škodo, saj je bil njen padec med blazine, ki niso bile ustrezno nameščene, vzrok za poškodbo gležnja. Predvidevamo lahko, da Mojca ne bi utrpela poškodbe, če bi pristala na blazine normalno.

V Mojčinem primeru obstaja krivdna odgovornost organizatorja, ki zaradi malomarnosti ni priskrbel ustreznih varnostnih blazin. Krivdna odgovornost je zaradi teh kršitev lažje oblike. Lahko pa bi v tem primeru govorili tudi o objektivni odgovornosti, ker je organizator dopustil plezanje ob nevarni razporeditvi blazin, ki so ob takšni postavitvi postale nevarna stvar.

V kolikor bi bili Mojčini starši seznanjeni z deliktno odškodninsko odgovornostjo in njenimi načeli in bi vložili tožbo zoper organizatorja, bi tožbo najverjetneje dobili.

8 SKLEP

V diplomski nalogi nam je uspelo potrditi hipotezo, da je športno plezanje ob normalnih varnostnih razmerah in upoštevanju pravil po svoji naravi varen šport in je nesreča, razen v izjemnih naključnih primerih, vedno povezana s krivdno odgovornostjo trenerja in morebitno sokrivdo udeleženca vadbe, ker niso bila upoštevana pravila in običaji plezanja.

To pomeni, da kljub navidezni večji nevarnosti v primerjavi z drugimi športi tudi plezalni šport ne spada med nevarne dejavnosti v pravnem smislu, glede katerih bi bil za nastale poškodbe iz takšne dejavnosti objektivno odgovoren trener, klub oz. drug izvajalec plezalne vadbe. Pri vprašanju odškodninske odgovornosti trenerja oz. kluba, ki ga je angažiral, ali upravljavca plezališča se moramo tako vedno vprašati, ali so bila z njihove strani prekršena kakšna strokovna pravila in varnostni standardi in ali ni za poškodbo morda izključno ali delno kriv udeleženec vadbe sam, če je bil prej dobro seznanjen s pravili, ki jih mora pri vadbi upoštevati.

V nalogi prikazana strokovna pravila in varnostni standardi plezanja, ki jih je razvila mednarodna in domača plezalna stroka in praksa, nas prepričajo, da je športno plezanje dejavnost, ki zahteva strokovno usposobljenega trenerja. Od trenerja se zahteva strožji standard skrbnosti izvajanja storitve. Zanj tako velja drugi odstavek 6. člena OZ, ki določa, da je treba v takšnem primeru ravnati s skrbnostjo dobrega strokovnjaka, torej po pravilih stroke in običajev. To se zagotavlja tudi skozi predpisane izpite o usposobljenosti, ki jih morajo opraviti izvajalci plezalne vadbe različnih kategorij.

Odškodninska in tudi kazenska odgovornost trenerja bo torej posledica opustitve skrbnosti pri izvajanju vadbe plezanja, ki jih zahtevajo obravnavana pravila plezalne stroke, razni kodeksi in tudi splošna pravila obligacijskega in kazenskega prava.

Primeri iz mednarodne sodne prakse pa so pokazali, da lahko pride do poškodbe v plezališču tudi zaradi izključne krivde plezalca samega.

Pri očitku krivdne odgovornosti je torej zelo pomembno, kako se strokovno argumentirajo vzroki za nesrečo, ki se vedno razlikuje od neke druge nesreče, kakšne so bile kršitve pravil, ali obstaja morebitna sokrivda udeleženca vadbe in druge okoliščine, ki morda razbremenjujejo trenerjevo odgovornost. Sodišče se mora dobro seznaniti in prav razumeti delovanje športnega plezanja in vlogo, ki jo ima trener pri vadbi.

Na podlagi obravnavanih primerov predlagamo, da se za nadaljnje izboljšanje zagotavljanja varnosti plezanja poleg usposabljanja in velike pozornosti trenerja

nameni še večja pozornost dobri seznanitvi udeleženca vadbe s pravili, ki jih mora upoštevati pri vadbi.

Trener oz. klub in s tem tudi zaposleni v organizaciji ali klubu lahko zavarujejo svojo odgovornost s podpisano izjavo udeleženca vadbe, da je seznanjen s pravili in posledicami njihovega neupoštevanja. Takšna izjava ima lahko tudi pozitiven psihološki vpliv na to, da se udeleženec vadbe bolj posveti upoštevanju pravil in zagotavljanju svoje varnosti in varnosti drugih udeležencev.

Iz večine obravnavnih primerov izhaja, da bi bila iz preventivnih razlogov za večje zagotavljanje varnosti potrebna temeljita preveritev pravilne opremljenosti športnoplezalnih objektov, uporabe primerne opreme in ustrezne usposobljenosti izvajalcev in udeležencev vadbe športnega plezanja in drugih dejavnikov, ki so povezani z upoštevanjem pravil varnega plezanja. Kot smo ugotovili, izhajajo poškodbe pri vadbi iz dejavnikov, kot so: neprimernost opreme, ki jo je uporabljal trener in udeleženec kot plezalec oz. varujoči, neopremljenost plezalne stene, prevelika gneča v plezalni steni, pomanjkljiva športnoplezalna izobrazba izvajalca in udeleženca vadbe, opustitev ustreznega strokovnega nadzora, izostanek podpisane izjave o seznanitvi s pravili, ki pri udeležencu vadbe vpliva na večjo pozornost in odgovornost za lastno varnost, kar vse izhaja iz neupoštevanja pravil, ki smo jih obravnavali. Preveritev teh dejavnikov bi morala biti organizirana tako, da bi bila glede na število udeležencev možna kvalitetna varnostna obravnava vsakega udeleženca.

Kljub pravilom, ki jih je razvila športna plezalna praksa, pa ostajajo nekatera vprašanja z vidika strokovnih pravil nedorečena. Siva cona bi bila lahko npr. povezana z vprašanji, pri kateri starosti so otroci sposobni za varovanje drugega plezalca, koliko let izkušenj za to potrebujejo, katera varovala so zanje primernejša, zaradi katerih zdravstvenih stanj se posamezniki ne bi smeli ukvarjati s plezalnim športom idr. V konkretnem primeru se bo zato moral trener oz. izvajalec vadbe zanesti tudi na lastni občutek.

LITERATURA IN VIRI

- Bergant Rakočević, V. et al. (2008). *Šport & Pravo*. Ljubljana: GV Založba.
- Cigoj, S. (1960). *Odškodninsko pravo*. Ljubljana: Univerzitetna založba.
- Cigoj, S. (1978). Obligacijska razmerja. Zakon o obligacijskih razmerjih s komentarjem. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list RS.
- Čufar, M. (2003). *Zdravljenje poškodb pri športnem plezanju*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Debevec, T., Anderle, A. in Česen, T. (2012). *10 pravil varnega plezanja*. Komisija za športno plezanje, PZS.
- Hummel, C. in Hellberg, F. (2014). *Fight the iceberg! Accidents at artificial climbing facilities*. Nemčija: Alpine Safety Research, German Alpine Club.
- Jeran, M. (2007). *Skripta za trenerje športnega plezanja in poučevanje plezalne tehnike*. Ljubljana, KŠP.
- Klofutar, J. (2013). *Gradivo za pridobitev naziva športni plezalec*. Ljubljana, KŠP.
- KŠP. (2012). *Pravilnik o vzgoji in izobraževanju na področju športnega plezanja*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- KŠP. (2013). *Pravilnik KŠP PZS*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Lack, A. L. et al. (2012). *Rock climbing rescues: Causes, injuries, and trends in Boulder County, Colorado*. Kolorado: Wilderness & environmental medicine.
- Možina, D. (2008). *Odškodninska odgovornost za poškodbe pri športu* v Rakočević, V.B. et al. (2008) *Šport & Pravo*. Ljubljana: GV Založba.
- Obligacijski zakonik (OZ), Uradni list RS, št. 83/2001.
- Pažon, V. (2013). *Odškodninska odgovornost v zvezi z gorskimi izleti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.
- Perko, U. in Pišot, R. (2014). *Analiza razlogov za sodelovanje v tekmovanju mladih športnih plezalcev*. Maribor: Revija za elementarno raziskovanje.

- Planinski vestnik. (2007). *Ohranjanje vrednot gorske narave*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije. 11-2007. Pridobljeno 13. novembra z naslova http://www.planinskivestnik.com/files/File/PV_2007_11pr.pdf
- Plezanje.net. (2008). *Pregled plezališč po državah*. Pridobljeno 13. novembra 2017 z naslova <http://www.plezanje.net/climbing/db/index.asp?file=countryCragIntro.xml>
- PZS. (2017). *Zavarovanje članov PZS*. Pridobljeno 13. novembra 2017 z naslova <https://www.pzs.si/vsebina.php?pid=79>
- Rant, B. (2009). *Odškodninska odgovornost za poškodbe pri športnem plezanju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.
- Schinhan, M. et al. (2016). Climbinh Has A Positive Impact on Low Back Pain: A Prospective Randomized Controlled Trial. *Clin J Sport Med*, 26(3), 199-205. Pridobljeno 13. novembra 2017 z naslova <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26247548>
- Schöffl, V. et al. (2010). *Evaluation of Injury and fatality risk in rock and ice climbing*. Nemčija: Sports Med.
- VSS, II Ips 297/98, 10. 2. 1999.
- Wragg, M. (2012). Climbing Wall Accidents and Litigation. Pridobljeno 13. novembra 2017 z naslova http://www.theuiaa.org/documents/declarations/LEWG_CLIMBING_WALL_ACCIDENTS_AND_LITIGATION_PAPER.pdf
- Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), Uradni list RS, št. 21/13, 78/13.
- Zakon o športu (ZŠpo-1), Uradni list RS, št. 29/17.